

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2005-2006

29 maart 2006

**DEMOGRAFISCHE ONTWIKKELINGEN IN VLAANDEREN
EN DE GEVOLGEN VAN DE VEROUDERING
VOOR MEERDERE LEVENSDOMEINEN**

HOORZITTING

**over het advies van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV),
met vertegenwoordigers van de SERV**

VERSLAG

**namens de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting
uitgebracht door de heer Steven Vanackere**

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Sven Gatz.

Vaste leden:

de heren Thieu Boutsen, Herman De Reuse, Felix Strackx, Rob Verreycken, Christian Verougstraete;

de heren Erik Matthijs, Steven Vanackere, Koen Van den Heuvel, Eric Van Rompuy;

mevrouw Hilde Eeckhout, de heren Jaak Gabriels, Sven Gatz;

de heer Gilbert Bossuyt, mevrouw Caroline Gennez, de heer Ludo Sannen.

Plaatsvervangers:

de heren Erik Arckens, Erik Tack, Freddy Van Gaever, Roland Van Goethem, Joris Van Hauthem;

de heren Ludwig Caluwé, Tom Dehaene, de dames Veerle Heeren, Joke Schauvliege;

de dames Patricia Ceysens, Annick De Ridder, de heer Marc van den Abeelen;

mevrouw Michèle Hostekint, de heren Herman Lauwers, Jacky Maes.

Toegevoegde leden:

de heer Jos Stassen;

de heer Jan Peumans.

Zie:

616 (2005-2006)

- Nr. 1: Verslag over hoorzitting
- Nr. 2: Advies van de SERV

INHOUD

	Blz.
I. Toelichting door mevrouw Caroline Copers, ondervoorzitter van de SERV	4
II. Bespreking	7

DAMES EN HEREN,

In de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting werd op 14 maart 2006 een hoorzitting gehouden met vertegenwoordigers van de SERV over het Advies van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen – Demografische ontwikkelingen in Vlaanderen en de gevolgen van de veroudering voor meerdere levensdomeinen (*Parl. St.* Vl. Parl. 2005-06, nr. 616/2).

De hoorzitting sluit aan bij de resolutie van 16 maart 2005 betreffende de macro-economische en financiële consequenties van de demografische ontwikkelingen in Vlaanderen en de Studie van de administratie Planning en Statistiek (APS) van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap over de demografische ontwikkelingen in Vlaanderen en de gevolgen van de veroudering voor meerdere levensdomeinen, in uitvoering van de resolutie van 16 maart 2005.

In uitvoering van de resolutie betreffende de macro-economische en financiële consequenties van de demografische ontwikkelingen in Vlaanderen, in de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting behandeld op 1 maart 2005 en aangenomen in plenaire vergadering op 16 maart 2005 (*Parl. St.* Vl. Parl. 2005-06, nr. 144), werd door de Vlaamse Regering aan de administratie Planning en Statistiek van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap de opdracht gegeven hieraan een studie te wijden.

Dit rapport¹ werd in de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting voorgesteld op 25 oktober 2005.

Op 8 november 2005 werd overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 18 juli 2003 tot regeling van strategische adviesraden en van het decreet van 7 mei 2005 inzake de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen, inzonderheid artikel 20, door de voorzitter van het Vlaams Parlement aan de SERV gevraagd om advies uit te brengen bij het Vlaams Parlement over het rapport van de administratie Planning en Statistiek.

De studie werd in de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting voorgesteld door mevrouw Caroline Copers, ondervoorzitter van de SERV, de heer Michel Dethée, opdrachthouder, en de heer Francis Devisch, attaché van de SERV.

I. Toelichting door mevrouw Caroline Copers, ondervoorzitter van de SERV

1.1. Inleiding

Mevrouw *Caroline Copers*, ondervoorzitter van de SERV, geeft namens de SERV een toelichting bij het advies van de SERV bij het verslag van APS over demografische ontwikkelingen in Vlaanderen.

Mevrouw Copers wijst erop dat de voorzitter van het Vlaams Parlement op 8 november 2005 aan de SERV heeft gevraagd om hierover advies uit te brengen. Op 8 maart 2006 heeft de SERV-raad het SERV-advies bekrachtigd. Dit werd reeds aan de parlementsvoorzitter bezorgd.

Mensen leven niet alleen langer, ze leven ook langer in goede gezondheid. Het beleid moet met de gevolgen van alle demografische ontwikkelingen rekening houden. Niet alleen met de vergrijzing, maar ook met de ontgroening, de wijzigingen op het vlak van gezinssamenstelling enzovoort. De SERV steunt het initiatief van het Vlaams Parlement om hieraan een grondig debat te wijden. De SERV meent dat dit debat zeer grondig moet gevoerd worden, omdat het de fundamenteën moet leggen voor een toekomstig Vlaams beleid. Alhoewel het een dringend debat is, moet er daartoe ook voldoende tijd voor worden uitgetrokken om het debat grondig voor te bereiden.

Het APS-rapport is vooral een inventaris van bestaande studies en gegevens. Dit kan slechts een eerste stap zijn in het kader van een uitgebreide discussie. Het rapport moet verder worden uitgediept, bijgesteld en aangevuld. Alle beleidsdomeinen moeten in deze discussie aan bod kunnen komen.

1.2. Opmerkingen van de SERV

Het APS-rapport maakt een aantal demografische impact-analyses. De SERV heeft hierbij drie opmerkingen.

¹ Het rapport kan geraadpleegd worden op de volgende website:
http://aps.vlaanderen.be/statistiek/publicaties/pdf/stativaria/stat36/Inventarisatienota_OKTOBER.pdf

Ten eerste: het rapport steunt op bevolkingsprojecties tot het jaar 2050. Deze geven aan hoe de bevolking er in 2050 zal uitzien. Er mag niet alleen met de evolutie van de cijfers rekening gehouden worden. Er moet ook aandacht worden besteed aan evoluties met betrekking tot waarden, normen en gedragingen van de bevolking. Er moet rekening mee gehouden worden dat er nu reeds een aantal maatregelen wordt genomen die een invloed zullen hebben op demografische ontwikkelingen. Het is bijvoorbeeld niet omdat een schoolbevolking verkleint dat de onderwijsbudgetten automatisch zullen moeten worden vermindert.

Ten tweede: het APS-rapport stelt terecht dat het vergrijzingsdebat niet volledig mag toegespitst worden op de problematiek van de 65-plussers. Het maatschappelijke debat moet betrekking hebben op de volledige levensloopbaan. De SERV stelt echter vast dat er in het APS-rapport op een onevenwichtige wijze aandacht wordt besteed aan de projecties die worden gemaakt. Zo wordt de ontgroening onderbelicht in de toekomstprojecties. Er wordt ook te weinig aandacht besteed aan de actieve oudere werknemers. Demografische trends zoals migratie en wijziging van gezinssamenstelling komen eveneens te weinig aan bod.

Ten derde: de SERV vindt het belangrijk om demografische evoluties op een structurele manier te onderbouwen. Er moet in Vlaanderen beleidsgericht onderzoek worden uitgevoerd dat uitdrukkelijk betrekking heeft op de impact van de demografische ontwikkelingen op alle cohorten en in alle relevante beleidsdomeinen. Dit beleidsgericht onderzoek moet ook voor nieuwe onderzoeksprogramma's en steunpunten worden aangewend.

De APS-studie is een zeer belangrijk instrument, zeker wanneer zij ook de relevante expertise van het Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudies implementeert.

Om de gevolgen van alle demografische ontwikkelingen op alle beleidsdomeinen in te schatten, moet niet alleen met kwantitatieve, maar ook met kwalitatieve factoren rekening gehouden worden. Niet alleen van bestaande, maar ook van te verwachten evoluties. Vlaanderen moet hierover expertise opbouwen. Het is van belang om rekening te houden met de beleidsmatige streefbeelden, bijvoorbeeld met de geactualiseerde doelstellingen van het pact van Vilvoorde.

1.3. Aanvullingen

Mevrouw Copers wijst erop dat de SERV van oordeel is dat er een aantal aanvullingen aangewezen zijn bij het APS-rapport.

– Beleidsdomein Leren en Werken

Op het vlak van het beleidsdomein Leren en Werken stelt de SERV vast dat het rapport zich vooral toespitst op de aanbodzijde van de arbeidsmarkt, maar geen rekening houdt met de vraagzijde, namelijk de evolutie van de werkgelegenheid, noch met de matching tussen vraag en aanbod. Ook daarmee zou nochtans rekening moeten worden gehouden. De SERV stelt bovendien vast dat het rapport voorbijgaat aan de verschillen die er op het terrein bestaan tussen sectoren. Een debat hierover mag niet beperkt worden tot de vergrijzing, maar moet bijvoorbeeld ook over de ontgroening gaan. Volgens mevrouw Copers moet er ook rekening worden gehouden met de instrumenten die vandaag reeds worden ingezet om de gevolgen van de demografische ontwikkelingen te beïnvloeden, zoals instrumenten met betrekking tot competentiebeheer en kwalificaties, leeftijdsbewust personeelsbeleid, ontspannen loopbaan enzovoort.

– Beleidsdomein Wonen

Ook voor wat betreft het beleidsdomein Wonen heeft de SERV verschillende aanvullingen geformuleerd. De SERV stelt ten eerste vast dat de doelgroepen door elkaar worden gehaald. De doelgroepen moeten op een meer eenduidige wijze worden afgelijnd. Ook de regionale verschillen inzake wonen zouden moeten worden opgenomen in de analyse. De leeftijdscategorieën op de koop- en huurmarkt moeten volgens de spreker grondig worden gedocumenteerd. De hypothese over gezinsverdunning in het rapport zou verder moeten worden gespecificeerd. De ruimtelijke impact van de wijzigende bevolkingsstructuur moet verder worden uitgeklaard.

– Beleidsdomein Mobiliteit

De SERV was verrast over het feit dat het belangrijke beleidsdomein Mobiliteit stiefmoederlijk behandeld wordt in het rapport. Er wordt uitgegaan van beperkte en voorlopige gegevens. Gelet op het belang van de mobiliteitsproblematiek is er nood aan een meer uitgebreide analyse over de wijze waarop Mobi-

liteit door allerlei demografische ontwikkelingen wordt beïnvloed.

– *Beleidsdomein Welzijn en Gezondheidszorg*

Voor wat betreft het beleidsdomein Welzijn en Gezondheidszorg heeft de SERV ten eerste een algemene bemerking. De SERV vraagt dat er dringend werk wordt gemaakt van de realisatie van de gepaste indicatoren die de ontwikkelingen binnen dit beleidsdomein moeten meten. Deze opdracht werd reeds in 2002 aan het Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudien toevertrouwd. Dit project is intussen blijkbaar voorlopig stopgezet. Het moet opnieuw worden geactiveerd.

In verband met het APS-rapport, is er inzake Welzijn en Gezondheidszorg nood aan een gedetailleerde inschatting van de personeelsbehoeften. Niet alleen in aantallen, maar ook in kwalificaties. Daarbij moet er niet alleen aandacht worden besteed aan evoluties in het zorgpatroon, maar ook aan de leeftijdssamenstelling van het zorgpersoneel. Wisselwerkingen tussen dit beleidsdomein en andere beleidsdomeinen zijn van groot belang en moeten dan ook in kaart worden gebracht.

De SERV stelt vast dat de raming waarnaar het rapport verwijst met betrekking tot de zorgverzekering vandaag reeds gedeeltelijk achterhaald is, als gevolg van beleidsbeslissingen en intenties sinds september 2005. De SERV vindt het van belang om in dit kader zelf een aantal prognoses te maken. De SERV stelt vast dat het systeem van de zorgverzekering nog niet op kruissnelheid is gekomen. De zorgverzekering evolueert dan ook sneller dan wat verwacht kan worden op basis van de demografische gegevens. Uit de actualisering die de SERV in dit verband heeft opgesteld blijkt dat er, zelfs bij een verhoging van de dotatie voor de zorgverzekering met 2,5 percent, geen evenwicht kan worden bereikt. Vanaf 2020 zullen de financiële reserves van het zorgfonds omslaan in een tekort. Dit tekort zal wel minder snel evolueren dan aanvankelijk was berekend. Het wordt geraamd op 4,5 miljard euro in 2050. Aanvankelijk was het geraamd op 6,2 miljard euro in 2050. De SERV beveelt dan ook aan dat er een accurate en geactualiseerde berekening zou worden gemaakt van de zorgverzekering. Uit de analyse van de SERV blijkt dat bijkomende maatregelen noodzakelijk zijn om te vermijden dat de zorgverzekering op middellange of lange termijn in de problemen zou komen. De SERV stelt vast dat de huidige opbouw van reserves, met

inbegrip van de extra 150 miljoen euro voor 2006, niet zal volstaan om de toekomstige tekorten op te vangen.

1.4. Aanbevelingen van de SERV

De SERV heeft ook een reeks aanbevelingen voor het beleid geformuleerd.

– *Beleidsdomein Leren en Werken*

Voor wat betreft het beleidsdomein Leren en Werken is het van groot belang dat de werkzaamheidsgraad zou worden verhoogd. Daartoe moeten er beleidsinstrumenten worden ontwikkeld. Deze instrumenten kwamen reeds aan bod in het werkgelegenheidsakkoord 2005-2006. Het gaat met name om het valoriseren van competenties, het voeren van een leeftijdsbewust personeelsbeleid, het hanteren van loopbaanperspectief, het aanpakken van de knelpuntberoepen, de activering van arbeidsongeschikten, de inzet van loonlastenverlaging als arbeidsmarktinstrument en het streven naar evenredige arbeidsdeelname en diversiteit.

– *Beleidsdomein Wonen*

Voor wat betreft het beleidsdomein Wonen is het volgens mevrouw Copers van groot belang dat er zou worden uitgegaan van een geïntegreerde benadering, rekening houdend met de volledige levenscyclus. Woningen worden lang bewoond door bejaarden. Dat heeft te maken met de zekerheid die de eigendom van een huis biedt en met het sociale netwerk dat werd opgebouwd. Vaak zijn deze woningen onaanpast geworden. Er moet worden onderzocht of een hogere verhuizingsmobiliteit kan worden gerealiseerd, zonder dat de zekerheid of het bestaan van de sociale netwerken in gevaar worden gebracht. In dit kader kan gedacht worden aan soepelere vormen van eigendomsoverdracht en de aankoop van woningen die zijn aangepast aan de levensfase van het huishouden.

Er bestaan al heel wat woonprojecten in een stedelijke context die inspelen op de toenemende vraag van bejaarden om opgevangen te worden in hun eigen omgeving. Ook op het platteland moet hieraan aandacht worden besteed. Dat is minder evident. In deze gebieden kan bijvoorbeeld gedacht worden aan woonprojecten met kleinschalige appartementen. Dit kan ook gunstige gevolgen hebben voor de ste-

den. Nu reeds bestaat er een evolutie waarbij er op de woningmarkt een meer en meer eenzijdige gezins-samenstelling ontstaat. Het beleid moet nagaan hoe een actief beleid gericht op de verweving van gezins-situaties, zowel op het platteland als in de stad, kan worden gevoerd.

Vele ouderen blijven te lang in een onaangepaste woning wonen. Anderzijds hebben veel jonge gezinnen problemen om een aangepaste woning te vinden. De druk op de nieuwbouwmarkt is zeer groot. Er dient dus niet alleen aandacht te worden besteed aan de vergrijzing, maar ook aan de betaalbaarheid van woningen voor jonge gezinnen.

De effecten van vergrijzing binnen het beleidsdomein Wonen moeten worden bekeken samen met de effecten op andere beleidsdomeinen, zoals Mobiliteit en Zorg, op de impact op het commerciële apparaat enzovoort.

Het is van belang om de woning te benaderen in relatie tot de woonomgeving. Er moet rekening gehouden worden met de sociale netwerken en de sociale infrastructuur. De woonomgeving is van belang bij de vaststelling hoe lang men zelfstandig in verschillende levensfasen kan en wil blijven wonen. Dit heeft gevolgen voor Welzijn en Zorg. Het heeft bijvoorbeeld invloed op de vraag of er meer of minder dient te worden geïnvesteerd in respectievelijk eerstelijnszorg en residentiële zorg. Een en ander heeft bijvoorbeeld ook consequenties voor wat betreft de tewerkstelling. Er moet ook rekening worden gehouden met factoren zoals het ruimtelijk beleid, de stedenbouw, de toegankelijkheid, kernversterkend beleid, buurtwinkels, verkeersvriendelijke omgeving en de nabijheid van diensten.

– *Beleidsdomein Mobiliteit*

Het mobiliteitsbeleid moet rekening houden met oudere verkeersdeelnemers. Er moet echter ook rekening worden gehouden met andere demografische trends, zoals de toename van eenoudergezinnen, de combinatie gezin-privé en de gezinsverdunning. De bereikbaarheid van economische centra voor werken mag in geen geval uit het oog worden verloren.

– *Beleidsdomein Welzijn en Gezondheidszorg*

Er is nood aan een langetermijnprogrammering op het vlak van Welzijn en Gezondheidszorg, met ruimte voor geregelde bijsturing in functie van nieuwe inzichten. Het Rekenhof heeft aangegeven dat het

van belang is dat de effectieve uitvoering van een vooropgestelde programmatie zou worden gegarandeerd.

1.5. Impact op de Vlaamse begroting

Mevrouw Copers gaat ten slotte in op de impact die een en ander zal hebben op de Vlaamse begroting. In het rapport van de APS wordt gesteld dat de leeftijdsstructuur van de Vlaamse bevolking vermoedelijk een effect heeft op de gewestbelastingen. De SERV stelt vast dat het niet duidelijk is wat deze effecten precies zijn.

In het APS-rapport staat ook dat de Vlaamse begrotingsmiddelen die voortvloeien uit de Financieringswet deels afhankelijk zijn van de fiscale capaciteit. Dit wil zeggen dat een eventueel uiteenlopende demografische evolutie in de gewesten een invloed kan hebben op de verdeling van personenbelasting over de gewesten, en dus op de middelen die Vlaanderen ontvangt. De SERV zal dit nader onderzoeken en zal hierover later verslag uitbrengen.

II. Bespreking

De heer *Jaak Gabriels* vraagt hoe het zit met de financiering van het totale project. Dit zou nog het voorwerp uitmaken van een bijkomende studie. De financiering is van groot belang om te weten waar een en ander naartoe gaat.

Het is volgens de spreker verontrustend dat bijvoorbeeld de zorgverzekering nu reeds niet blijkt te volstaan. Het is volgens de spreker van groot belang om vooraf te weten wat het kostenplaatje is.

De heer Gabriels vindt dat wie nog vitaal genoeg is in de eigen woonomgeving moet kunnen blijven. Het is niet aangewezen om lineaire voorstellen uit te werken die er bijvoorbeeld toe strekken dat grote woningen verlaten moeten worden door ouderen, zodat er jongeren voor in de plaats kunnen komen. Een en ander moet op vrijwillige basis gebeuren.

De spreker wijst er ook op dat men moet opletten om advies op advies te vragen, maar dat moet gestreefd worden naar één globaal eindadvies.

De heer *Steven Vanackere* is verheugd dat er in het advies van de SERV een aantal overwegingen staan die ook al aan bod kwamen in het kader van de eerste

debriefing van het APS-rapport. De heer Vanackere wijst erop dat de ambtenaren van APS vooraf hebben gewezen op de beperkingen van hun studie. Ze hebben ook zelf laten weten dat een aantal tendensen mechanisch worden doorgetrokken, indien ervan wordt uitgegaan dat er geen maatregelen worden genomen. Dit is inderdaad vatbaar voor kritiek.

De heer Vanackere wijst erop dat een samenleving evolueert en zich voortdurend aanpast. Zo zal bijvoorbeeld het huidige fenomeen van de gezinsverdunding stuiten op bepaalde grenzen en zal de samenleving zelf nieuwe vormen van wonen bedenken. De politiek zal dit proces enkel kunnen begeleiden en bepaalde scenario's kunnen aanmoedigen of ontmoedigen.

De SERV geeft volgens de spreker terecht aan dat de APS-studie zich te veel toespitst op 65-plussers, en te weinig aandacht heeft voor de effecten op de ontgroening en de oudere werknemers.

De heer Vanackere is het er ook mee eens dat ook de impact op andere beleidsdomeinen moet worden onderzocht.

Het commissielid wijst er verder op dat het systeem van de zorgverzekering gedurende deze regeerperiode betaalbaar blijft. Zeker tot 2009 zit men op koers. Op langere termijn kunnen er inderdaad problemen rijzen met de financiering.

Hetzelfde probleem geldt echter ook voor andere beleidsdomeinen, zoals openbaar vervoer. De discussie over de betaalbaarheid in de toekomst mag dus niet beperkt worden tot een aantal aspecten zoals de zorgverzekering.

De heer Vanackere waarschuwt voor voorspellingen op lange termijn. Zoals John Maynard Keynes het ooit zei: "In the long run, we're all dead". Heel wat langetermijnvoorspellingen uit het verleden werden intussen ingehaald door de feiten. Anderzijds is het verstandig dat de overheid probeert na te gaan wat de budgettaire marges zijn voor de volgende tien of twintig jaar, rekening houdend met de demografische ontwikkelingen. De SERV kan daarbij een belangrijke rol spelen.

De SERV wijst volgens de spreker terecht op de gevolgen van demografische ontwikkelingen ten aanzien van de ontvangsten van de gemeenschappen en gewesten. Het gaat daarbij niet alleen om de fiscale

capaciteit, maar bijvoorbeeld ook over de bevolking op leerplichtleeftijd.

De middelen in Vlaanderen zijn gedurende de laatste tien tot twintig jaar sterker gegroeid dan in de andere gewesten. We mogen er volgens de spreker echter niet van uitgaan dat dit een eeuwigheidswaarde zou hebben.

De heer *Felix Strackx* stelt dat de studie bijzonder interessant is. Hij waarschuwt wel dat men, hoewel het een nuttige en noodzakelijke oefening betreft, de resultaten toch moet relativiseren op lange termijn. Vijfenvierzig jaar is immers wel een erg verre horizon. Op die tijd verandert er enorm veel op alle mogelijke vlakken. De media schonken bijvoorbeeld nogal wat aandacht aan de prognoses voor de zorgverzekering en die klonken inderdaad verontrustend. Maar het systeem is de voorbije zes jaar al zo vaak gewijzigd dat het commissielid de tel is kwijtgeraakt. Aan hetzelfde tempo zit men tegen 2050 wellicht aan 120 wijzigingen. Dat maakt het gevaarlijk om voorspellingen te doen. Hij pleit ervoor om niet verder te kijken dan 2025 en dan hoeft men zich niet echt grote zorgen te maken.

Mevrouw *Caroline Copers* stelt de heer Gabriëls gerust. De SERV pleit er niet voor om huizen af te nemen van oudere mensen. De SERV pleit integendeel voor een integrale aanpak. Ten aanzien van de heer Vanackere benadrukt zij de merites van het APS-rapport. De SERV wil daar geen afbreuk aan doen. Het rapport moet wel verder verfijnd en uitgediept worden. Aan de heer Strackx antwoordt zij dat men vandaag beter geplaatst is om wetenschappelijk onderbouwde langetermijnprojecties te doen dan in de jaren zestig van de vorige eeuw.

Met betrekking tot de zorgverzekering, stelt de heer *Michel Dethée*, opdrachthouder SERV, dat de SERV op dat vlak alleen wil aantonen dat cijfers vlug kunnen veranderen. Wanneer het parlement ten gronde wil ingaan op de impact van demografische ontwikkelingen, moet het dat doen op basis van de cijfers die op dat moment voorhanden zijn, dus de meest recente. Er evolueert immers veel op korte termijn.

De heer *Francis Devisch*, attaché SERV, zegt dat de sociale partners inderdaad heel wat belang hechten aan de categorie van de oudere werknemers. Er is nog een lange weg af te leggen om voor 55- tot 64-jarigen de norm van 50 percent werkzaamheid te halen. De SERV wil de APS-studie aanvullen met meerdere

aspecten van de aanbodzijde. Hij noemt de verhoging van de werkgelegenheid voor kansengroepen en de noodzaak van een sectorale toets. De Vlaamse arbeidsmarkt is immers niet monolithisch. Conjuncturele verschijnselen hebben uiteenlopende effecten per sector. Daarnaast moet er ook aandacht komen voor andere demografische evoluties als de ontgroening. Het tekort aan arbeidskrachten is immers net zozeer een gevolg van een kleiner aantal instromers. Wanneer thans 100 mensen instromen zijn dat er in 2040 nog maar 90. Hij wijst ook nog op de arbeidsmarktpositie van de vrouw. Een cohort vrouwen die in de jaren zeventig is beginnen werken, blijft nu op de arbeidsmarkt, deels uit financiële noodzaak, deels omdat ze nog te weinig rechten opbouwden om vlot uit te stromen. De SERV besluit dat de groep 55-64 heel belangrijk is, maar dat het tegelijk nodig is dit breder te bekijken.

De heer *Koen Van den Heuvel* plaatst een vraagteken bij de relaterende woorden van de heer Strackx. De heer Van den Heuvel herinnert aan de woorden van Keynes: "In the long run, we're all dead". Dat mag geen vrijgeleide zijn om te denken dat het probleem wel vanzelf zal verdwijnen. Hij benadrukt daarom het nut van dergelijke oefeningen. Het is goed dat de uitgaven voor de Vlaamse zorgverzekering zo goed bewaakt worden. Dat strekt tot voorbeeld voor andere uitgaven. Voorts erkent hij met de SERV dat het APS-rapport geen eindpunt is. De makers ervan hebben trouwens zelf nooit die ambitie gehad. Hij is het eens met het SERV-voorstel om de benadering ruimer te maken dan arbeidsmarkt, wonen en zorgverzekering, maar men moet zich er tegelijk voor hoeden in het studiewerk te blijven hangen. Op een bepaald moment moet men met klare aanbevelingen komen voor de regering. Daarbij zal men wellicht moeten erkennen dat dit niet meteen op alle terreinen kan.

De heer *Sven Gatz* gaat in op de SERV-opmerking dat het APS-rapport inzake migratie te kort door de bocht gaat. Hij behoort niet tot degenen die denken dat het vergrijzingsprobleem met migratie kan worden opgelost, maar misschien kan zij het probleem wel gedeeltelijk opvangen. Is daarover nieuw cijfermateriaal sinds de publicatie van het Groenboek? En wat is precies de – indien mogelijk procentuele – verhouding tussen de vergroting van de arbeidsparticipatie van de zittende arbeidskrachten en de complementaire economische migratie?

De heer *Jaak Gabriels* wijst erop dat nogal wat aspecten federale bevoegdheden zijn. Bij de aanbevelingen aan het adres van de Vlaamse Regering zal men voor die zaken moeten vragen om met de federale partners contact te zoeken. Hij noemt de loonevolutie als voorbeeld. De maatregelen die de Vlaamse minister van Werkgelegenheid al nam, vindt het lid alvast goed. Voorts roept hij de vraag op of het openbaar vervoer voor iedereen vanaf een bepaalde leeftijd gratis hoeft te zijn en of dat eigenlijk wel kan. Men kan die middelen dan niet elders inzetten.

De heer *Michel Dethée*, SERV, erkent dat men niet moet blijven studeren. De SERV wil graag meewerken aan aanbevelingen of adviezen over aspecten van veroudering. Hij wijst erop dat deze adviesopdracht vanwege het Vlaams Parlement ging over de beoordeling van de APS-rapport over de macro-economische en economische gevolgen.

De heer Dethée kan mededelen dat het SERV-standpunt op het vlak van migratie sinds de publicatie van het eerdere SERV-advies dienaangaande niet gewijzigd is.

Verder erkent hij dat de raakvlakken met het federale evident zijn.

De heer *Felix Strackx* merkt op dat de SERV de denataliteit niet aanraakt. Wat is de reden daarvoor? Het voeren van een geboortepolitiek ligt nochtans voor de hand, meent de spreker. Mevrouw *Caroline Copers*, ondervoorzitter SERV, antwoordt dat de SERV in zijn advies beperkt was tot de contouren van het APS-rapport.

De heer *Steven Vanackere* meent dat het onderzoek inderdaad moet gefocust worden. Sommige aspecten moeten dieper uitgezocht worden. Hij geeft het volgende voorbeeld van beleidsvoorbereidende studieopdracht: wat kan de Vlaamse Regering eraan doen dat de gezinnen in de toekomst tegelijk maximaal kunnen participeren aan de arbeidsmarkt én een kinderwens vervullen die zelfs hoger mag zijn dan vandaag? Een dergelijke aanpak is nuttig om tot een wetenschappelijk onderbouwde set van adviezen aan de regering te komen. Het commissielid pleit ervoor op zoek te gaan naar de punten waarvoor dit soort trendonderzoek nuttig is. Tot nu toe blijft de analyse ook te cijfermatig. De demografische ontwikkelingen hebben aspecten die niet direct berekenbaar zijn.

De heer *Jaak Gabriels* sluit zich daarbij aan. Het is nodig ten minste de ‘targets’ te bepalen die men wil bereiken, binnen de Vlaamse en eventueel ook binnen de federale bevoegdheden.

De verslaggever,

Steven VANACKERE

De voorzitter,

Sven GATZ
